

เทศน์อบรมฆราวาส ณ กรมทหาร ร. พัน. ๓ อุดรฯ

เมื่อวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๑๙

ศีลธรรมสำหรับครอบครัว

วันนี้ได้มาเยี่ยมพี่น้องลูกหลานทั้งหลาย หลวงตาบ่าวรู้สึกว่ายุงมาก ตามปกติไม่ค่อยมีเวลาว่างพอจะมาเยี่ยมพี่น้องทั้งหลาย วันนี้มีโอกาสเรียกว่าวาสนาอำนวยเราได้มาพบกัน เนื่องจากวันหนึ่งๆ เวลามีน้อยมาก จึงได้ให้ชื่อว่าหลวงตา ยุง เวลานี้อยู่ในตำแหน่งหลวงตา ยุง มี ๓ ชื่อด้วยกัน คือ หลวงตาบ่าว หลวงตา ยุง หลวงตา ลาก กำลังถูกลากกันอยู่ นี่ พอเข้าใจไม่ใช่หรือ หลวงตา ยุง ก็คือหลวงตาบ่าวนี้แหละมันยุงมากทั้งวันที่เดียว มีหน้าซีกกลางคืนบางคืนยังยุงอีก นอกจากนั้นเขาก็ลากเอาไป เรียกว่าหลวงตา ลาก ลากไปโน้นลากไปนี่ หลวงตา ยุง กับหลวงตา ลาก กำลังอยู่ในตำแหน่งเดียวกันและกำลังยุงกัน วันนี้จะพูดธรรมะให้ท่านทั้งหลายฟังตามโอกาสที่มี

คำว่าธรรมะเป็นสิ่งที่ลึกซึ้งมาก โลกเราหากไม่มีธรรมะเป็นน้ำดับไฟอยู่บ้างแล้ว โลกจะอยู่กันลำบากมากและจะอยู่ไม่ได้ ธรรมะเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยว ธรรมะเป็นเครื่องบำรุงส่งเสริมจิตใจของประชาชนให้ตีมีความสงบสุข ศาสนาจึงเป็นโรงผลิตความดีงาม ให้แก่จิตใจของประชาชนได้อย่างดีมาก ไม่มีอันใดจะเสมอเหมือนกับศาสนาเลย คำว่าศาสนา คือ ศาสนธรรมที่บรรยายออกมาภายนอกนี้ เรียกว่าคำสั่งสอนที่ถูกต้องดีงามของพระพุทธเจ้า ปกครองได้ทั้งประเทศชาติบ้านเมือง และตัวของบุคคลเป็นรายๆ ตลอดตัวของเราเอง กระจายไปถึงครอบครัว

บ้านใดที่ไม่มีศีลธรรมก็คือไม่มีศาสนา เรือนใดก็ตามครอบครัวใดก็ตาม หรือบุคคลใดก็ตาม ถ้าไม่มีศาสนธรรม คือไม่มีศีลธรรมเป็นเครื่องรักษาปฏิบัติประจำใจ บ้านนั้นเรือนนั้นบุคคลนั้น จะมีแต่ความเดือดร้อนอยู่เสมอ หากความพอดีมีสุขไม่ได้ส่วนมากมักเกิดความทะเลาะเบาะแว้งกันในระหว่างครอบครัว คือสามีภรรยาบ้าง ในระหว่างสังคมาบ้าง เพื่อนบ้านกันบ้าง ตลอดถึงหน้าที่การงานต่างๆ ที่ไม่ลงรอยกันบ้าง ส่วนมากก็เป็นเรื่องป็นเกลียวกับศีลธรรม คือความถูกต้องดีงาม

เฉพาะอย่างยิ่งระหว่างสามีภรรยาที่ไม่ค่อยจะลงรอยกัน ก็เพราะไม่ฝ่ายใดก็ฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ป็นเกลียวกับความพอดี คือความเหมาะสม ตามหลักธรรมท่านสอนไว้ว่า สนุ ตฺถุญฺญิ นั้นหมายถึงความสันโดษ ยินดีในสมบัติที่มีอยู่ของตน ไม่ให้เลยขอบเขตลูกกลมไปหาสมบัติของผู้อื่น ประการที่สองเรียกว่า อပ္ปีจุจฺตา ความมักน้อย นี้หมายถึงมีอันเดียวไม่มีสอง ถ้ามีสองก็เท่ากับได้คู่ทะเลาะตบตีแย่งชิงนั่นเอง

คำว่ามกน้อยคืออย่างไร เราเคยเห็นในหน้าหนังสือพิมพ์ เป็นผู้ใหญ่ทางฝ่ายโลกเสียด้วย แสดงออกทางหน้าหนังสือพิมพ์ เห็นแล้วรู้สึกมีความสลดใจ หากว่าไม่เข้าใจศาสนธรรมบทนั้น ก็ไม่ควรนำธรรมบทนั้นออกแสดง ให้ประชาชนได้ยินได้ฟังสิ่งที่ไม่ถูกต้องตั้งตามความมุ่งหมายของธรรมนั้น ผู้อ่านซึ่งไม่เข้าใจธรรมสองบทนี้อาจเกิดความเข้าใจผิดตามไปได้ นี่เป็นเวลานานแล้วแต่จำไม่ลืม เพราะเป็นสิ่งที่ไม่น่าหลงลืมและเป็นความสะอิดใจด้วย แสดงว่า **สนตุฎฐี** คือความสันโดษ ยินดีในความมีอยู่ของตนหนึ่ง **อปปิจุตตา** ความมกน้อยหนึ่ง ธรรมทั้งสองข้อนี้พระสงฆ์ไม่ควรนำออกแสดงให้ประชาชนทราบ เพราะธรรมสองบทนี้เป็นการกีดขวางเศรษฐกิจของบ้านเมือง ซึ่งเวลานี้กำลังฟื้นฟูเศรษฐกิจของบ้านเมืองให้มีความเจริญรุ่งเรืองกันอยู่ ธรรมสองข้อนี้เป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับการฟื้นฟูเศรษฐกิจของบ้านเมือง ว่าอย่างนั้น

ความจริงศาสนธรรมในสองบทนี้ไม่ได้หมายความว่าอย่างนั้น เป็นธรรมสอนโลกทั่วไปทั้งพระแลฆราวาสจะพึงนำไปปฏิบัติแก่เพศของตน ธรรมไม่มีบทใดบาทใดกีดขวางความเจริญของโลก นอกจากเป็นคุณธรรมค้ำจุนโลกโดยลำดับเท่านั้น พระนำไปปฏิบัติได้ดังนี้ **อปปิจุตตา** คือความมกน้อย พระผู้ปฏิบัติเป็นศากยบุตรพุทธชินโรสของพระพุทธเจ้า อย่าเป็นผู้มกมากด้วยจุดปัจจัยทั้งสี่ คือหนึ่ง จีวร เครื่องนุ่งห่มใช้สอยต่างๆ ที่ได้มาจากประชาชนเขาให้ทาน สอง บิณฑบาตการขบฉัน ไม่ว่าอาหารประเภทใด พระภิกษุเหล่านั้นไปหามาเองโดยลำพังไม่ได้ ต้องอาศัยประชาชนเลี้ยงดู ตั้งแต่วันอุปสมบทเข้ามาจนกระทั่งถึงวันอวสานของพระ

จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ ที่อยู่ที่อาศัยของพระตลอดถึงยาแก้ไข้เหล่านี้ ล้วนแล้วแต่มาจากประชาชนศรัทธา พระที่เป็นศากยบุตรพุทธชินโรส จึงไม่ควรแสดงตัวเป็นคนมกมากโลภมาก ผิดกับหลักธรรมของพระพุทธเจ้า จงเป็นผู้มกน้อยในปัจจุบันทั้งหลาย ซึ่งเป็นความถูกต้องตั้งตามสำหรับพระผู้อาศัยคนอื่นเลี้ยงดู จะไม่เป็นภาระแก่ศรัทธามากไป พระก็ไม่พะรุงพะรังกังวลุ่นวายกับปัจจัย ซึ่งเป็นเพียงเครื่องอาศัยพอยังอัตภาพให้เป็นไป และบำเพ็ญสมณธรรมด้วยความสะอาด

เกี่ยวกับประชาชนคือความมกน้อยนี้นั้น หมายถึงมกน้อยในครอบครัวของตนเท่านั้น ด้วหนึ่งให้มีเมียหนึ่ง เมียผู้หนึ่งมีด้วคนเดียว ด้วผู้หนึ่งมีเมียเพียงคนเดียว ไม่ให้มีสองมีสามอันเป็นไฟลูกกลมไหม้กันและครอบครัว นี้ชื่อว่าความมกน้อย ไม่มกมากในอารมณ์เครื่องเสริมไฟ ไม่ยุ่งเหยิงวุ่นวายหลายอารมณ์มาบวมมารบรกัน

สามีภรรยาให้มีความจงรักภักดีต่อกัน มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อกัน มีความฝากเป็นฝากตายต่อกันตลอดกาลสถานที่ ไม่มีที่ลับที่แจ้ง เปิดเผยความบริสุทธิ์และความจงรักภักดีต่อกันอยู่ภายในใจอันสะอาด ใครจะไปทำงานในบ้านนอกบ้าน ไปไกลไปไกล

ข้ามวันข้ามคืนที่ไหน ก็ไปด้วยใจสัตย์ซื่อมือสะอาด ไม่มีมลทินมัวหมองติดตัวมาฉาบ ทากัน ไปเที่ยวทำมาค้าขายใกล้หรือไกล ก็เพื่อจะยังการครองชีพให้เป็นไปด้วยความ ราบรื่นดีงาม ไม่มีควมวิตกวิจารณ์ ไม่มีความเป็นห่วงเป็นใย ไม่มีควมเดือดร้อนภายในจิตในใจว่า สามีหรือภรรยาของตนจะไปประพฤติไม่ดีไม่งาม ด้วยการคบซู้หึงซู้ชายนอกบัญชี ซึ่งเท่ากับผีร้อยตัวมาคว่ำเอาหัวดับหัวปอดชั่วหัวใจ ไปซี้ซั๋งตาบอน โดยประการต่างๆ ซึ่งทำลายอุปนิสัยธรรมให้ฉิบหายปนเปื้อน ไปเป็นการนานเป็นคุณ นำผลร้ายได้มาอุดหนุนครอบครว ให้มีความจริงจังยั่งยืนด้วยความชื่นบานหรรษาต่อกัน

สามีภรรยาปฏิบัติตัวดังกล่าวนี้อยู่ที่ใดไปที่ใด ย่อมไม่มีความกังวลหม่นหมอง ครองกันด้วยความราบรื่นชื่นใจตลอดไปจนอายุชั้ย เพราะหลักใหญ่มีใจซื่อสัตย์มั่นคงต่อกัน สิ่งภายนอกแม้จะมีอดบ้างอึดบ้างไม่สำคัญ สำคัญที่ควมจงรักภักดีและซื่อสัตย์ สุจริตต่อกัน ครอบครวนั้นจะอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพย์สมบัติเงินทองก็ตาม จะขาดๆ เชนๆ บ้างก็ตาม ความสุขความอบอุ่นความฝากเป็นฝากตายต่อกัน ย่อมเป็นควม แน่นหนามั่นคงในครอบครว ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องการต่อกัน ระหว่างสามีภรรยา ปฏิบัติต่อกันดังกล่าวมา นี้เรียกว่า อุปบิจฉตา มีผิวเดียวเมียวเดียว ไม่เกี่ยวเกาะกับใคร แม้หญิงชายจะมีเต็มโลกไม่ยุ่งเกี่ยว นี้แล อุปบิจฉตา ของฆราวาส

หากว่า อุปบิจฉตา นี้ได้ถูกลบล้างไปเสียไม่มีอยู่ในโลกแล้ว โลกก็ไม่มีเขตมีแดน ก็ไม่มีผิดอะไรกับ... เคยเห็นไหมตอนเดือนเก้าเดือนสิบทางภาคอีสาน แต่ภาคกลางพวกนี้กำเริบหน้าเดือนสิบสอง เสียงมันเห่าหอนอีกทีกครึกโครม ตัวไหนเป็นผิวของตัวไหน ตัวไหนเป็นเมียของตัวไหนไม่มีเลย กัดกัน โอ้ย แผลกเหลวไปหมด หน้าเดือนเก้าเดือนสิบเราเคยเห็นไหมทางภาคอีสานนะ เวลาสัตว์พรคนี้คึกคะนอง วังสวนกันขวกไขว่ไม่มีวันมีคืน ไม่มีเขตมีแดนว่าเป็นบ้านเขาหรือบ้านเรา วังวุ่นไปหมด ข้าวน้ำกินไม่กินไม่สนใจ อยู่บ้านไม่ติด วังวุ่นหากันยิ่งกว่าสุนัขบ้านนั้นแล มนุษย์เราถ้าหากปล่อยตัวปล่อยใจให้เป็นแบบนั้นแล้ว ความเลวร้ายและความฉิบหายต่างๆ จะยิ่งกว่านั้นอีก เพราะยังมีป็นพาหน้าไม่เที่ยวยิ่งเี่ยวฆ่ากันอีก เนื่องจากมีความฉลาดกว่าสัตว์ จะทำลายกันเหลวแหลกไปหมด เรือนจำไม่มีที่ให้อยู่นั้นแล นี้คือโทษแห่งการปล่อยตัวปล่อยใจไปตามควมคึกคะนองของราคะตัณหา จะไม่มีเลยคำว่าพอดี อย่งไรต้องเก่งกว่าสุนัขไม่อาจสงสัย

สัตว์ดังกล่าวนี้เวลาราคะกำเริบมันไม่มีเขตมีแดน ไปไหนไปได้หมดไม่กลัวเป็นกลัวตาย ไม่กลัวควมหิวควมกระหายใดๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะบ้านใดเรือนใดมันวังเพ่นพ่านไปได้หมด ไม่เคยมาเกี่ยวข้องกับเจ้าของ อย่งมากก็วังมาบ้านครุหนึ่ง เจ้าของให้กินข้าวทันทีทัน ให้กินไม่ทันก็วังไปเลย แล้วเรารู้สุนัขหน้านั้นเป็นอย่งไรบ้าง หูฉีก ปาก

ฉีก ขาฉีก ฟุงทะลุก็มีเพราะแรงกัดกัน บางตัวตาย บางตัวเป็นบ้าไปเลยก็มี บางตัวไม่กลับบ้านไปตายข้างหน้า สัตว์พรรคนี้เวลาคึกคะนองด้วยระคะตันทาเป็นความเสียหาย แก่ตัวมันเองตั้งที่กล่าวมา

เพียงสัตว์เรามองเห็นก็ไม่น่าดู เพราะผิดปกติของสัตว์มากมาย หน้านั้นไม่ว่าตัวผู้ตัวเมียวิ่งว่อนหากันยุ่งไปหมด ไฟระคะ โทสะมันเป็นไปพร้อม ๆ กันมันเผาไปได้หมด นี่คือการไม่มีเซตมิแดนของสัตว์เป็นอย่างนี้ คือการไม่มีเซตมิแดนของกิเลสระคะตันทา ทำสัตว์ทั้งหลายให้มีความลำบากทรมาน มีความกระวนกระวาย มีความทุกข์มากในระคะตันทากระทำเจ็บ ทุกข์จนถึงตายก็มีในบางตัว ทุพพลภาพเสียอวัยวะ วิกลวิการก็มี

ที่นี้ถ้ามนุษย์เราไม่มี อับปิจฉาธรรม เป็นเบรกห้ามล่อไว้เพื่อความปลอดภัย มนุษย์จะไม่มีขอบเขตสมกับภูมิของมนุษย์ที่มีความเฉลียวฉลาดเลย มนุษย์เราจะทำ ความเดือดร้อนเสียหายให้แก่กันและกันยิ่งกว่าบรรดาสัตว์มากมาย เพราะมนุษย์เรามี ความเฉลียวฉลาด ถ้าเฉลียวฉลาดในทางที่ดีก็เป็นความดีประดับตน และเป็นประโยชน์ แก่ตนทั้งครอบครัว ตลอดประเทศชาติบ้านเมือง แต่ความฉลาดของมนุษย์นี้ใช้ไปได้ ทุกแห่งทุกมุม ส่วนมากถ้าจิตใจใฝ่ต่ำ ความฉลาดนั้นก็จะเป็นเครื่องมือของการกระทำ ความชั่วได้มาก และมนุษย์จะก่อความเดือดร้อนเสียหายให้แก่กันได้มากมาย เพราะมีความฉลาดมาก

เพราะฉะนั้น จึงควรมีสีลธรรมเป็นเครื่องดำเนินเป็นเครื่องปกครอง อยู่ด้วยกัน จะเป็นความร่มเย็นผาสุก ระหว่างสามภรรยาก็ให้มีความจงรักภักดีต่อกัน อย่าหาเศษ หาเลยเหมือนจำพวกเดือนเก้าเดือนสิบ ซึ่งมีใช้วิสัยของมนุษย์ผู้รู้ผิดรู้ถูกรู้ดีรู้ชั่วจะนำมา ใช้ จะมาทำลายศักดิ์ศรีดั่งงามของมนุษย์ อย่างน้อยก็ลดคุณค่าลงไป มากกว่านั้นก็ทำ มนุษย์ให้เหลวแหลกแหวกแนว หากคุณค่าสาระติดตัวไม่ได้ การคล้อยตามอารมณ์ เครื่องเสริมไฟด้วยวิธีหาเศษหาเลย เข้าโรงบาร์โรงบ้ำโรงน้ำชากาแฟ โรงอาบอบนวดที่ ชับกล่อมบำรุงบำเรอ เหล่านี้เป็นการทำลายศีลธรรมอันดีงามของมนุษย์ให้เสื่อมเสียไป โดยลำดับ เพราะเป็นลัทธิของสัตว์ที่หาขอบเขตเหตุผลดีชั่วไม่ได้ นอกจากความ เพลิดเพลินและกัดฉีกกัน อันเป็นความลุ่มจมฉิบหายแก่กันและกันโดยถ่ายเดียว มนุษย์จึงไม่ควรนำมาใช้

เฉพาะอย่างยิ่งผู้มีครอบครัวแล้วไม่ควรอย่างยิ่ง เพราะผิดวิสัยของผู้มีขอบเขต เป็นฝั่งเป็นฝาแล้ว ตามหลักสากลของมนุษย์มีศีลธรรมยอมรับกัน การประพடுத்தัวเช่น นั้น เป็นการทำลายจิตใจของอีกฝ่ายหนึ่งเป็นอย่างมาก ถึงขั้นอาจกล่าวได้ว่า ไม่มียา ขนานใดจะระงับดับความเสียใจเพื่อเข้าสู่ภาวะปกติได้ ฉะนั้น สามภรรยาที่เห็นคุณค่า

ของกันและกันจึงไม่ควรทำอย่างยิ่ง ที่คู่รักกลายเป็นคู่แค้น สามภรรยาคู่ฝากเป็นฝาก ตายกันกลายเป็นศัตรูคู่แค้น ก็เพราะความประพฤติดี อับปิจนตาธรรม นั้นแล การ ขาดธรรมข้อนี้จึงเป็นการขาดหลักประกันอันสำคัญในครอบครัว

ฉะนั้น คำว่าอับปิจนตา ความมักน้อยจึงไม่ใช่เป็นธรรมเล็กน้อย แต่เป็นธรรม ยืดเหนียวจิตใจของกันและกันให้มีความแน่นหนามั่นคงได้เป็นอย่างดีตลอดไป อับปิจนตาธรรม นี้ทำครอบครัวผิวเมียให้มีความจงรักภักดีต่อกัน ให้มีความอบอุ่นต่อกัน ไม่มีวันจืดจาง ทรัพย์สมบัติได้มามากน้อยย่อมไหลลงจุดเดียว ไม้รั้วไหลแตกซึมเข้าสู่ ปากแครงปากกา การจับจ่าย จะจ่ายไปที่บาทที่สตาจค์เป็นประโยชน์แก่ครอบครัวทุกบาท ทุกสตางค์ ไม้รั้วไหลไปด้วยความมักมากโลเลในอารมณ์เป็นเครื่องทำลาย สมบัติได้มา ก็เย็น จ่ายไปก็มีเหตุผลและเป็นประโยชน์แก่ครอบครัวผิวเมียลูกเล็กเด็กแดงทุกบาท ทุกสตางค์ สมกับทรัพย์สมบัติที่มีคุณค่าน่าปลื้มใจแก่เจ้าของ

ดังนั้น ท่านจึงสอนให้มีการอบรมจิตใจเข้าสู่ธรรม จิตใจเป็นสิ่งสำคัญ หลักใจ คือหลักทรัพย์ ถ้าหลักใจไม่มีแล้ว หลักทรัพย์ก็ไม่มี สมบัติรั้วทั้งวันทั้งคืนเพราะใจพา ให้รั้วเก็บอะไรไม่อยู่ หมอน้ำยังดีใช้ประโยชน์ได้เต็มคุณภาพของมัน เพียงรั้วไปบ้าง เท่านั้นคุณภาพก็ไม่สมบูรณ์ ยิ่งหมอน้ำแตกไปด้วยแล้วใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้เลย นี่ก็ เหมือนกัน คู่ครองนี้เป็นสิ่งสำคัญมากและเป็นหลักทรัพย์หลักครอบครัวที่อบอุ่น ไม่มี อะไรยิ่งไปกว่า เมื่อต่างฝ่ายมีความประพฤติดีและซื่อสัตย์สุจริตต่อกัน จึงกรุณานำหลัก ธรรมเหล่านี้ไปปฏิบัติต่อตัวเองและครอบครัวตลอดหน้าที่การงาน ให้เป็นไปเพื่อความ ราบรื่นชื่นใจตลอดไป อย่าพากันห่างเหินศีลธรรมเครื่องคุ้มครองรักษาตนให้เป็นคนดี มีความสงบสุขในครอบครัว

ลำพังของกิเลสราคะตัณหานั้นไม่มีขอบเขตเหตุผลใดๆ ทั้งสิ้น ท่านกล่าวไว้แล้ว ว่า นตฺถิ ตณฺหาสมมา นที แม่น้ำเสมอด้วยความอยากความหิวโหยตลอดเวลาไม่มี แม่น้ำมหาสมุทร ทะเล จะกว้างและลึกขนาดไหน ก็ยังมีฝั่งมีฝามีเกาะมีดอน แต่ราคะ ตัณหาคือความอยากความทะเยอทะยานนี้ ไม่มีขอบเขตไม่มีเกาะมีดอน ไม่มีฝั่งมีฝามี ไม่มีเครื่องกั้นตัวเองให้อยู่ในความพอดีงามตาเย็นใจ แต่ไหลอยู่ทั้งวันทั้งคืนล้นฝั่งภายใน หัวใจตลอดเวลา ถ้าไม่มีศีลธรรมเป็นทวนกันให้อยู่ในความพอดีแล้ว โลกนี้จะ เตือดร้อนที่สุดด้วยอำนาจแห่งตัณหาตาเป็นไฟลากจูงไป

ถ้าปล่อยให้เจ้าราคะตัณหาออกแฟนพ่าน ก็ยิ่งจะร้ายกว่าสัตว์จำพวกเดือนเก้า เสียอีก จะฆ่ากันพินาศฉิบหายด้วยฤทธิ์แห่งราคะตัณหานี้แล นอกนั้นยังแสดงเป็นความ โง่ให้สัตว์เขาหัวเราะเข้าอีก เพราะฉะนั้น เพื่อกันไม่ให้สัตว์เขาหัวเราะมนุษย์เราสมกับ

ภูมิแห่งความเป็นมนุษย์ จึงต้องมีศีลธรรมเป็นคู่เคียงเครื่องรักษา ให้มีขอบเขตอันดีงามในการประพฤติปฏิบัติชอบต่อตนเองและครอบครัว

คำว่า ศีลธรรม คือความดีงาม คือธรรมชาติที่โลกร้องเรียกหาเรื่อยมา คือธรรมชาติที่ให้ความอบอุ่นแก่โลก คือโอชาอันเลิศของใจ คือขอบเขตเหตุผลค้ำประกันความถูกต้อง คือความตายใจของสัตว์โลกทั่วไปไม่มีใครตำหนิ คือธรรมชาติที่พ้นจากการตำหนิตืดเย็น เรียกว่าศีลธรรม ธรรมฝ่ายเหตุ เช่น เราได้เงินมาห้าบาท เราจะจ่ายไปสักกี่บาท มีเหตุมีผลในการจ่าย ไม่จ่ายด้วยความสุรุษสุร่าย นับตั้งแต่หนึ่งบาทขึ้นไปถึงหมื่นถึงแสนถึงล้าน เจ้าของสมบัติเป็นผู้มีเหตุมีผลในการจับจ่ายในการเก็บรักษาแล้วทรัพย์สมบัตินั้นจะเป็นประโยชน์ตามจำนวนและคุณภาพของสมบัตินั้นๆ สมกับทรัพย์สมบัติมีคุณค่าสำหรับสนองความต้องการของเจ้าของให้มีความสุข

แต่ถ้าเจ้าของเป็นคนใจรั่ว หลักใจไม่มี หลักทรัพย์ก็ลุ่มละลายเหมือนหม้อน้ำรั่วสมบัติมีเท่าไรฉิบหายป่นปี้ไปหมด การจ่ายไปในทางที่ดีมีประโยชน์ไม่เรียกฉิบหาย นี้หมายถึงการจ่ายไปในทางที่ไม่เกิดประโยชน์ต่างหาก มิหนำยังให้เกิดโทษแก่ผู้จ่ายอีกด้วย ทรัพย์สมบัติจึงกลายเป็นยาพิษ และเครื่องประหารประหารเจ้าของที่ใจให้ลุ่มจมไปอย่างน่าทุเรศ ไม่สามารถยังทรัพย์ให้เป็นประโยชน์แก่ตนได้ ทั้งนี้เพราะความขาดศีลธรรมค้ำประกันตนและสมบัตินั้นแล จึงทำให้ลุ่มเหลวไปได้ทั้งตนและสมบัติเงินทองของพึงใจทั้งหลาย

ความมีศีลธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก ครอบครัวหนึ่งๆ ถ้ามีศีลธรรมเป็นเครื่องปกครองรักษา ครอบครัวนั้นจะอบอุ่น พุดกันก็รู้เรื่อง ไม่ดันทุรัง ยอมฟังเหตุฟังผลจากกันและกันเพื่อความราบรื่นดีงามในการครองชีพและความเป็นอยู่ด้านต่างๆ เพียงศีลห้าเท่านั้นก็มีความร่มเย็นแล้วสำหรับภรรยาสามีครอบครัวผัวเมียถาวรรักษาได้ เพราะศีลห้าเปรียบเหมือนเสื่อกันหนาว เปรียบเหมือนร่มกันฝน เปรียบเหมือนตู้เซฟสำหรับเก็บทรัพย์คือดวงใจของครอบครัวผัวเมีย ไม่ให้บุบสลายพังทลายเพราะระคะตึกหาความไม่มีฝั่งทำลาย

ปาณาฯ สัตว์มีชีวิตไม่ว่าเขาว่าเรา คุณค่าแห่งชีวิตมีเสมอกัน สัตว์ตัวหนึ่งๆ คุณค่าแห่งชีวิตมีเสมอกับมนุษย์เรา หากถูกทำลายให้ขาดจากชีวิตไปเสีย สัตว์ก็เป็นสัตว์ไปไม่ได้ มนุษย์ก็เป็นมนุษย์ไปไม่ได้ เรียกว่าขาดความสืบทอดแห่งความเป็นสัตว์เป็นมนุษย์ลงในขณะนั้นด้วยกัน เพราะฉะนั้น ท่านจึงไม่ให้ทำลายชีวิตซึ่งกันและกัน อันเป็นการทำลายคุณค่าแห่งการเป็นคนเป็นสัตว์ให้ขาดสะบั้นลงในขณะนั้น คำว่าความล้มความตายเป็นภัยที่กระเทือนใจคนใจสัตว์มากกว่าภัยใดๆ ท่านจึงสอนไม่ให้แต่ละต้องทำลายชีวิตของกันและกัน

อทินนาทาน คือ การฉก ลักขโมยสมบัติของผู้อื่นที่เขาไม่ได้ให้ เรียกว่าการทำลายสมบัติและจิตใจของกันและกัน เป็นบาปมาก จึงเป็นสิ่งไม่ควรทำ คำว่าสมบัติ แม้เข็มเล่มเดียวก็เรียกว่าสมบัติ ซึ่งมีคุณค่าทั้งสมบัติและจิตใจ ของใครใคร่ก็รักสงวน เมื่อถูกขโมยเจ้าของต้องเสียใจ เพราะใจเป็นสำคัญกว่าสมบัติ ผิดกับการให้ด้วยเจตนาอยู่มาก ความเสียหายกับความเคียดแค้นบวกกันเข้าสามารถฆ่ากันได้ แม้เพียงเข็มเล่มเดียว เรื่องกรรมสิทธิ์ของแต่ละคนเป็นเรื่องใหญ่โตมาก ท่านจึงห้ามไม่ให้ทำเพราะเป็นการทำลายจิตใจกันซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ การขโมยกับการให้ด้วยเจตนาที่ต่างกันมาก การให้ด้วยเจตนาให้เท่าไรก็ได้ อย่าย่ำแต่เข็มเล่มเดียวเลย ให้สมบัติเงินทองเป็นร้อยเป็นพันเป็นหมื่นเป็นแสนเป็นล้านหรือเป็นล้านๆ ก็ให้ได้ด้วยความพอใจ ผู้ให้ก็ตั้งใจยิ้มแย้มแจ่มใส ผู้รับก็รับด้วยความยินดีสุดหัวใจ เป็นมงคลทั้งสองฝ่ายดังที่โลกเคยสงเคราะห์ช่วยเหลือกันมา

ธรรมะให้ความเสมอภาคทุกหัวใจ ถือว่าหัวใจแต่ละดวงมีคุณค่าแก่สัตว์โลกแต่ละราย ท่านจึงสอนไม่ให้ทำลายจิตใจกัน ด้วยการฆ่าบ้าง ด้วยการขโมยปล้นจี้ต่าง ๆ บ้าง ด้วยการล่วงประเวณีสามีภรรยาลูกหลานของกันและกันบ้าง เพราะเป็นสมบัติที่เจ้าของยึดครองคือใจซึ่งเป็นเรื่องใหญ่โตมาก การทำสมบัติและจิตใจของกันและกันให้กำเริบไม่ใช่เป็นของดี นั่นเป็นสิ่งที่จะรุนแรงมากยิ่งขึ้นกว่าสิ่งใด ที่ฆ่ากันตายอยู่ทุกแห่งหนก็เพราะความเคียดแค้นเป็นพลังหนุนให้ทำ ท่านจึงสอนให้รักษาสบัติน้ำใจกันด้วยศีลด้วยธรรม คือต่างไม่แสดงอาการที่ผิดศีลธรรมให้เป็นการกระทบกระเทือนจิตใจของกันและกัน เช่น การฆ่าเขา ก็คือการทำความกระเทือนร่างกายจิตใจ ยังส่งผลกระทบกระเทือนไปถึงผู้อื่นที่ยังมีชีวิตอยู่ ให้เกิดความเคียดแค้นและผูกอาฆาตบาดหมางซึ่งกันและกัน คนนี้ตายไป คนนั้นยังอยู่ และจองล้างจองผลาญกันไปตั้งกัปตั้งกัลป์หาเวลาสิ้นสุดยุติไม่ได้

ข้อที่สาม กาเมฯ ลูกใครๆ ก็รัก เมียใครๆ ก็รัก สามีใครๆ ก็รัก ในครอบครัวนั้นไม่มีสิ่งใดรักมากกว่าคู่ครองคือสามีภรรยา สามีกับภรรยานี้เป็นคู่พึ่งเป็นพึ่งตายกันราวกับอวัยวะอันเดียวกัน ไม่มีรักใดในครอบครัวจะมากยิ่งขึ้นกว่าสามีรักภรรยา ภรรยา รักสามี ความรักก็มาก ความสงวนก็มาก ความหึงหวงก็มาก ไม่มีสมบัติใดเทียบเท่าเลย ถ้าไปทำความไม่ดี มีนอกมีในไม่ซื่อสัตย์สุจริตต่อกัน เช่น ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอุตริตใจไม่ชอบ ไปหาเศษหาเลยในที่ต่างๆ แบบสุนัขตัวหิวจัด อีกฝ่ายหนึ่งจะเกิดความเสียใจมากชนิดบอกไม่ถูก เทียบได้แต่เพียงว่า นี่เท่ากับเอามีตมาผ่าหัวอก ล้วงเอาหัวใจ ออกมากองเรียราดทั้งที่ยังไม่ตาย ฝ่ายที่ถูกทำลายนั้นจะทุกข์มากทรมานมากขนาดไหนนี้ใครๆ ก็ตอบได้เต็มปากไม่กระดากกว่ากัณณิ

ทุกท่านที่คู่ครองซึ่งจะเป็นผู้บาปหนา มาโดนฝ่ายหนึ่งเป็นเพศฆาตสังหารทั้งเป็นได้ลงคอแบบนี้ จงคิดดูให้ถึงใจ ท่านยังจะสังหารสามีของท่าน ภรรยาของท่านได้ลงคอละหรือ หากจะเป็นท่านองนี้ แม้ฝ่ายใดจะตายก็ยอมตายเกิดด้วยความอดกลั้นขันติ ฝ่ายนี้กิเลสตัวเพศฆาตสังหารกันทั้งเป็นนี้ ท่านจะเป็นสามีหรือภรรยาตัวอย่างอันมีเกียรติแก่สุภาพชนชาย-หญิงทั้งหลายไม่มีวันลบเลือนตลอดไป ตายแล้วท่านก็จะไปสวรรค์ เสวยวิมานตัวอย่างด้วยความบันเทิงหลายพันหลายหมื่นปีทิพย์ ทั้งเป็นเทพตัวอย่างแห่งเทวดาทั้งหลายไม่มีประมาณ ดีกว่าท่านจะคิดสังหารคู่ครองซึ่งรักท่านอย่างสุดชีวิตจิตใจ แล้วก็ถูกท่านสังหารอย่างเลือดเย็นใจอำมหิตผิดมนุษยภูมิทั้งหลาย ไม่อาจมีโลกใดมีความหนาแน่นมั่นคง พอจะทาน้ำหนักบาปกรรมของท่านผู้ลามกจนเปรตได้

ก่อนที่ท่านจะทำความชั่วหรือทำลายกันตั้งธรรมที่กล่าวมานี้ ขอท่านได้มองหรือคำนึงถึงศาสนธรรมของศาสดาองค์เอก ธรรมดวงเอก ให้เต็มตาเต็มใจก่อนว่าเป็นผู้เช่นไร เป็นธรรมเช่นไร จอมปราชญ์ทั้งหลายถึงได้เคารพเทิดทูนกันนักหนา ส่วนกิเลสทั้งหลายมีกามกิเลสเป็นตัวการ มีปราชญ์ท่านใดเคารพนับถือและเทิดทูนว่าเป็นของดีพิเศษ พวกเราจึงได้เคารพรักชอบขอบคุณมันนักหนา ถ้าท่านคิดคำนึงเหตุผลหนักเบาบ้างดังกล่าวมา ท่านจะมีทางต่อสู้และหลบหลีกปลีกตัวจากมันได้พอประมาณ อย่างน้อยท่านต้องเป็นสุภาพชนคนหนึ่งในวงของสามัญชนที่ยังมีกิเลสภายในใจ สามีท่านหรือภรรยาท่านก็จะนอนตาหลับชับกล่อมด้วยความอบอุ่นภูมิใจ ไม่กลืนน้ำลายกับน้ำตาด้วยความฝืนกายทรมานใจ ดังที่โลกปัจจุบันกำลังถล่มตัวเข่ารองรับกันอยู่ทั่วดินแดน ท่านเป็นฆราวาสต้องตาแหลมคมกว่าตาพระ ผู้กำลังหลับหูหลับตาแสดงอยู่เวลานี้ ท่านต้องเห็นเหตุการณ์ดังกล่าวเหล่านี้

งานเพื่อความราบรื่นและให้เกียรติกันระหว่างสามีภรรยา คืองานบางอย่างสามีเป็นใหญ่ เป็นผู้จัดผู้ทำ ภรรยาไม่ควรไปก้าวก่าย นอกจากสามีขอความร่วมมือ งานบางอย่างภรรยาเป็นใหญ่ สามีไม่ควรเข้าไปก้าวก่าย เว้นแต่ภรรยาขอความร่วมมือ ยกให้เป็นใหญ่คนละทางตามความถนัดของเพศที่ควรแก่งานนั้น ๆ ต่างให้เกียรติกันด้วยความเกรงอกเกรงใจกัน ไม่ดูถูกเหยียดหยามกันด้วยโคตรแซ่ด่าพ่อล่อแม่กัน วงศ์สกุลของแต่ละฝ่ายขอให้ยกไว้บนที่สูง อย่างนำมาเหยียบย่ำทำลาย แม้จะมีการขัดแย้งกันบ้าง บางกรณีที่เกิดผลยังไม่กลมกลืนกัน ก็ควรพูดในฐานะสามีภรรยา กัน อย่างนำเอาวงศ์สกุลของแต่ละฝ่ายมาขยี้ขยำ ซึ่งเป็นการดูถูกและทำลายจิตใจกันเจ็บแสบแบบลิ่มไม่ลง ซึ่งจะเป็นสาเหตุให้ร้ายฉานและแตกแยกกันที่ใคร ๆ ไม่ปรารถนาทั้งสองฝ่าย

หากมีความคิดไม่ดีเกิดขึ้นระหว่างกันและกัน เกี่ยวกับความรู้ความเห็นขัดแย้งกันบ้าง ก็อย่าเกลียดชังโกรธกันอย่างง่ายดาย พึงระลึกย้อนหลังก่อนจะได้กันเป็นสามีภรรยา นั้น ต่างฝ่ายต่างแทบล้มแทบตายกลัวจะไม่ได้เป็นผัวเป็นเมียกัน นอกจากนั้นยังเกี่ยวโยงไปถึงพ่อถึงแม่ ตลอดจนศาคณาญาติของแต่ละฝ่ายให้ยุ่งไปตาม ๆ กัน เมื่อได้เป็นสามีภรรยาสมใจหมายแล้ว จึงควรประคับประคองกันให้ถึงฝั่งถึงแดนอวสานของอายุขัย

การเป็นสามีก็ดี การเป็นภรรยาก็ดี ต่างก็เป็นความสมัครรักชอบมอบชีวิตร่างกายต่อกันจริง ๆ หากมีอะไรเกิดขึ้นในลักษณะลึกลับพันที่อยู่ด้วยกัน ย่อมมีการกระทบกันบ้าง เป็นธรรมดาของสามีภรรยาที่ต่างคนต่างรับผิดชอบร่วมกัน ก็พึงถือความมั่นคงต่อกันเป็นใหญ่กว่าเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่อาจมีแทรกและบั่นทอนได้ พึงคิดเสมอว่า ต่างผลจากพ่อจากแม่มาแล้ว เปลี่ยนใจมาถือสามีภรรยาเป็นเหมือนพ่อเหมือนแม่ และเป็นมิตรเป็นสหาย เป็นคู่พึ่งเป็นพึ่งตาย จะทำอะไรพึงคำนึงถึงหัวอกของเจ้าของเสมอ คือสามีนั้นเป็นเจ้าของของภรรยา ภรรยาก็เป็นเจ้าของของสามี ให้พึงคำนึงถึงเจ้าของของกันและกันแล้วทำอะไรไม่ลง อะไรก็ตามถ้าปราศจากเจ้าของแล้วมักไม่ปลอดภัย จงระลึกถึงเจ้าของไว้เสมอจะไม่เผลอตัวและหลวมตัว ครอบครัวย่อมอบอุ่นมั่นคง

เหล่านี้ชื่อว่าผู้มีธรรม **อปฺปิจุตฺตา** ความมักน้อย ไปเถอะ จะทำงานในบ้านนอกบ้าน ไปที่ไหนไปเถอะ มีความสะดวกกายสบายใจทั้งนั้น ต่างคนต่างไว้ใจกัน สมบัติได้มากน้อยมาบำรุงครอบครัวให้มีความสุข เพราะไปด้วยความสุจริต ได้ทรัพย์สมบัติมาด้วยความสุจริต มาเป็นประโยชน์แก่ครอบครัว ครอบครัวมีความร่มเย็นเป็นสุข ถึงจะขาดตกบกพร่องสิ่งใดบ้างในครอบครัวตามกฎหมายก็ทำตาม ไม่สำคัญยิ่งกว่าสามีภรรยาประพฤติตนแหวกแนว อันนี้เป็นสิ่งทำลายมากทีเดียว ถ้าครอบครัวใดมีอย่างนี้เคลือบแฝงอยู่แล้ว ครอบครัวนั้นจะมีเงินเป็นล้าน ๆ ก็ตามเถอะ จะหาความสุขไม่ได้ ครอบครัวที่มี **อปฺปิจุตฺตา** คือศีลธรรมข้อมักน้อย รู้จักเมียของตน รู้จักผัวของตน รู้จักคนอื่น รู้จักของเราของเราไม่กล้ากราย นั้นแล้วจะมีความร่มเย็นเป็นสุข อดบ้างอิมบ้างก็พอใจ คนเรามีหลักใหญ่อยู่ที่ครอบครัวผัวเมียเป็นสำคัญ

ลูกเต้าหลานเหลนเกิดขึ้นมาเป็นลูกของเราที่ไม่มีปมด้อย พ่อแม่ก็ไม่ทะเลาะกันในเรื่องแบบน้ำล้นฝั่งนี้ การทะเลาะกันเพราะความขาดเขินบกพร่อง และทะเลาะกันอย่างอื่นไม่ค่อยเป็นไรถือเป็นธรรมดา แต่เรื่องนี้เป็นเรื่องหนักมาก ใคร ๆ ก็ละอายกันไปหมด จงเข้มงวดกวดขันตลอดไปอย่าเผลอตัวจะหลวมตัว การทะเลาะกันอย่างอื่นก็ควรระวัง เวลาพ่อแม่ทะเลาะกันลูกเต้ามองหน้ากันไม่ได้ จะไปเที่ยวกับหมู่กับเพื่อน ไปโรงรำโรงเรียนก็มอมดูหน้าเพื่อนฝูงไม่ได้ เมื่อพ่อแม่ทะเลาะกันด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง

เพราะอายุเพื่อนฝูง วันนี้ได้มาเยี่ยมพี่น้องทั้งหลาย และได้อธิบายธรรมะเป็นข้อๆ ให้ฟัง นี่เป็นข้อที่สาม

ข้อที่สี่ มุสาฯ ทำไมท่านจึงสอนไม่ให้โกหกกัน เราพิจารณาดูซิ โภกมันตีเหอมองเห็นหน้ากันก็โกหกแล้ว เอาความโกหกหักทลายกัน คนทั้งบ้านทั้งเมืองทั้งประเทศ ขอบเขตของมนุษย์ มีแต่ความโกหกออกต้อนรับกัน ไปที่ไหนเกลื่อนกลาดอยู่ด้วยความโกหกปกคลุม หาความสัตย์ความจริงต่อกันไม่ได้ มนุษย์เราอยู่ด้วยกันได้อย่างไรอยู่ไม่ได้ ไม่มีความสัตย์ความจริงเป็นที่ยอมรับเป็นที่เชื่อถือกันแล้วอยู่ด้วยกันไม่ได้ เพื่อให้มนุษย์อยู่ด้วยกันได้เชื่อถือกันได้ นับตั้งแต่เพื่อนฝูง สามภรรยา ลูกเต้าเหล้าออกออกไปจนกระทั่งสังคมทั่วประเทศ ให้มีความสัตย์ความจริงเป็นที่ยึดที่ถือเป็นที่ไว้เนื้อเชื่อใจกันได้ บ้านเมืองก็มีหลักมีเกณฑ์มีชื่อมีแปะ นี้ในข้อมุสา

อันนี้พูดเพียงย่อๆ ให้ท่านทั้งหลายได้เข้าใจเอาไว้ว่า อำนาจแห่งความสัตย์ความจริงนี้มีคุณค่ามหาศาล โลกอยู่ด้วยกันได้สนิทเพราะความสัตย์ความจริง ไม่ใช่เพราะความโกหกพอาอยู่ และความโกหกปกคลุมนั้นก่อความเสียหายให้แก่โลกได้มากมายทีเดียว ผู้หวังสารคุณต่อกันจึงปฏิบัติต่อกันด้วยความสัตย์ความจริงอย่างเดียว ความโกหกปกคลุมเป็นเหมือนผีตัวหลอกลวงกินบ้านกินเมือง สังคมผู้ดีจึงสาปแช่งกีดกันไม่ให้เข้ามาแทรกซึม นอกจากจำพวกทำนาอยู่ในซั้วตบซั้วปอดคน จึงต่างเลี้ยงตัวโกหกตมตุ้นไว้เพื่อประทังชีวิต ดังนั้นความโกหกจึงเป็นวิชาหากินของคนชั่วเท่านั้น ไม่เป็นสารคุณใดๆ สำหรับคนดีทุกๆ ไป ท่านจึงห้ามไม่ให้พูดปดมดเท็จเพราะเป็นเพศฆาตสังหารคนให้ล้มจมโดยถ่ายเดียว

ข้อที่ห้า สุราฯ สุราคืออะไร สุราก็คือเครื่องดองของเมา และทำผู้ดื่มให้ลดคุณภาพแห่งความสมบูรณ์มาเป็นคนบกพร่อง คนไม่เต็มตาเต็งตาซัง คนขาดบาทขาดสลึงดื่มมากเท่าไรยิ่งขาดบาทหลงเรื่อย ๆ จนกลายเป็นคนบอคนบ้าได้อย่างสดๆ ร้อนๆ เราเกิดมาพ่อแม่ไม่เคยเอาน้ำเมาคือสุราเมรัยมาให้เราดื่มเรากินมาเลี้ยงดูเรา มีแต่ของดีของดี ข้าวต้มขนม อาหารหวานคาวมีแต่ของดี ๆ ถ้าน้ำก็เป็นน้ำนมแม่ ดูดเลือดดูดเนื้อแม่ซึ่งมีแต่ของดี ๆ บริสุทธ์ทั้งสิ้น เราเติบโตขึ้นมาด้วยน้ำนมของแม่ ด้วยข้าวต้มขนมเป็นของดีของดีมีราคามากมาย พ่อแม่นำมาเลี้ยงดูจนเป็นผู้เป็นคนขึ้นมา เมื่อเป็นผู้เป็นคนขึ้นมาจากของดีของดีมีค่ามากแล้ว กลับมาเอาน้ำสุรายาเมาเข้ามาเบียดเบียนให้มันเมา นี่เป็นสิ่งที่เพิ่มคุณค่ามนุษย์ให้มีศักดิ์ศรีดีเด่นที่ตรงไหน ยังมองไม่เห็น

เราลองคิดดูซิ สมมุติว่าเรานั่งอยู่ด้วยกันนี้ มีกี่คนด้วยกันนี้ ล้วนแต่คนเมาสุรานับตั้งแต่หลวงตาบัวลงไปเมาด้วยกันหมด นอนร่ายบ้าเกลื่อนอยู่ตามถนนหนทาง ไปที่ไหนมีแต่คนเมาสุรา ชี้แตกเยี้ยวราดอยู่ตามถนนหนทาง ไม่มีมายอายุตามมรรยาทของ

มนุษย์เลย ดูได้ไหมพิจารณาซิ ถ้าหากว่าสุรามันดีจริงดังที่ชอบเสกสรรกัน คนมีสมบัติผู้ดีจะชมไหมว่า พวกขี้เมานอนเกลื่อนกลาดขี้ราดเต็มตัวเต็มถนนหนทางอยู่เขาดินะ ขี้ไม่ต้องหาที่ทะเล็กออกเต็มผ้าก็ยั้งได้ คนธรรมดาทำไม่ได้ นี่เขาดินะ อย่างนี้มีไหม ไปที่ไหนมีแต่คนเมาสุราเต็มถนนหนทาง แล้วดูได้ไหม มีแต่คนบ้าเต็มถนนดูได้ยังไง จะมีคนดีที่ไหนพอใจมาดูคนบ้า เพราะมันเป็นคนบ้าด้วยกันหมดแผ่นดิน มนุษย์เราก็หมดราคา มีแต่คนบ้าเต็มบ้านเต็มเมือง สุรามันดียังงั้นหรือ มันดีแต่ทำคนให้เป็นบ้าเท่านั้น สุราเองไม่ได้ดี คนบ้าก็จะเอาความดีมาจากไหน โลกนี้ใครจะอยากมาอยู่ล่ะ เมื่อมีแต่บ้าสุราจับจองนอนเกลื่อนอยู่หมดแล้ว

นี่ละพระพุทธรเจ้าจึงห้าม ห้ามไว้อย่างนี้ เพราะไม่อยากจะให้เป็นบ้ากันทั้งบ้านทั้งเมืองทั้งแผ่นดิน เสียจริตนิสัยที่ติงามของมนุษย์ เสียหน้าที่การงาน เพราะคนเมาสุรา ก็เหมือนคนตาย จะทำงานอะไรได้นอกจากคุยไม้เท่านั้น ตัดทอนกำลังปัญญา คนที่เมาสุรา นี่เป็นสาเหตุให้ทำได้ทุกอย่าง หิริโอตตปปะ ความละอายต่อบาปต่อกรรม ต่อบุคคล ต่อที่สูงที่ต่ำไม่มี ไปที่ไหนพูดอะไรได้หมดไม่มียางอายเพราะหมดยางอาย พูดวันยังค่ำไม่มีจบก็คือคนเมาสุรา พูดไม่มีจบ วกวนไปมาอยู่นั้นแลจนผู้ฟังเบื่อจะตาย เดียวก็ลาละครับ เดียวคุยอีกไม่จบสิ้น เดียวลาละครับ ได้เวลาแล้วลาละครับ เดียวคุยอีกอยู่อย่างนั้นวันยังค่ำ ลาละครับวันยังค่ำแต่ไม่ไปก็คือคนเมาสุรา พูดไม่มีสถานี ไม่มีจุด ไม่มีหมายไม่มีสาระ ไม่สนใจว่าดีหรือชั่ว ถูกหรือผิด พล่ามได้ตลอด ไม่สนใจกับเวล่ำเวลาเป็นยังไง นี่ก็คือความเมาสุรา หาสติสตั้งไม่ได้ คนโง่ที่สุดก็คือคนเมาสุรา แต่คนที่อวดฉลาดที่สุดก็คือคนเมาสุรานั้นเอง คนเมาก็คือคนบ้านั้นแหละ

น้ำนี้เขาเรียกน้ำบ้า ใครอยากเป็นคนดีจงพากันเว้น สุราไม่ใช่ของดี เราเป็นคนดี จะเอาของชั่วของมีนเมามาเสกให้เป็นคนดีขึ้นมาได้อย่างไร นี่อธิบายเพียงย่อๆ ให้ท่านทั้งหลายฟัง คือ ตั้งแต่ ปาณาฯ มาถึง สุราฯ นี้เรียกว่า ศีลธรรม เป็นธรรมประจำมนุษย์เราผู้มีคุณสมบัติ ผู้มีภูมิอันสูงที่เรียกว่ามนุษย์ฉลาด คือฉลาดรักษาศีลรักษาธรรม ไม่ได้ฉลาดด้วยสุรายาเมามาเสกสรร ไม่ได้ฉลาดด้วยการจงกรรมจงเวร ไม่ได้ฉลาดเที่ยวระรานคนอื่นให้ได้รับความกระทบกระเทือนเสียหาย นั้นเขาเรียกพาลชน ไม่ได้เรียกว่าเป็นคนฉลาด วันนี้ได้อธิบายเรื่องศีลทำให้ท่านทั้งหลายฟัง

และวันนี้มาแสดงใน ร. พัน. ๓ ซึ่งเป็นค่ายของทหารเรา คำว่า ทหาร นี้หมายความว่าความกว้างขวางมาก หลักของประเทศชาติบ้านเมืองจะตั้งอยู่ได้เพราะทหาร ทหารเป็นคนของชาติ ชาติไว้ใจให้ทหารเป็นผู้รักษาทุกสิ่งทุกอย่าง บำรุงบำเรอทหารด้วยความพอกพอกใจ ผাগเป็นผากตายไว้กับทหาร เพราะฉะนั้นเราเป็นคนของชาติ เราเป็นทหารของชาติ เป็นผู้รักษาสมาบัติของชาติ จงคำนึงถึงศักดิ์ศรีของตนด้วยดี จะทำอะไร

ลงไปฟังคำนี้ถึงศักดิ์ศรีของชาติเสมอ เพราะชาติมีชีวิตจิตใจอยู่กับทหาร ทหารพาเป็น ก็เป็น ทหารพาตายก็ตาย ชาติบ้านเมืองถ้าไม่มีทหารรักษาแล้วก็อยู่ไม่ได้ หากทหาร เป็นผู้เหลวแหลกแหวกแนวไปเสีย ชาติบ้านเมืองก็ล่มจม ไม่มีอะไรที่จะล่มจมฉิบหาย ยิ่งกว่าบ้านเมือง ที่ไส้ของตัวเป็นหนอน นี่เป็นหลักสำคัญ ให้ต่างคนต่างมีความสุจริต ต่อหน้าที่ หน้าที่ของทหารทำอะไร มีกฎหมายวินัยเป็นเครื่องดำเนิน ให้ฟัง ประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของชาติ อย่าได้ฝ่าฝืนทำลายซึ่งเท่ากับทำลาย ชาติไปพร้อมๆ กัน

การปกครองกันให้คำนึงถึงหลักและกฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับนำมาปกครอง กัน อย่าเอาอารมณ์มาปกครองกัน อย่าเอาอำนาจวาสนาศักดานภาพว่าเราเป็นผู้ใหญ่มี อำนาจมาก อยากทำอะไรก็ทำได้มาปกครองกันโดยหาหลักเกณฑ์ หาระเบียบกฎข้อ บังคับไม่ได้ นั่นเป็นความผิด ปกครองกันด้วยฐานะพ่อแม่กับลูก โดยมีกฎหมายมี ระเบียบมีข้อบังคับเป็นเครื่องปกครอง ต่างคนต่างก็ให้อภัยซึ่งกันและกัน นายทหารก็ เท่ากับพ่อแม่ของทหาร ทหารก็เท่ากับลูกๆ เท่ากับน้องๆ ลูกหลานของเราผู้ปกครอง ต่างคนต่างปกครองในฐานะพ่อแม่กับลูก จะมีความร่มเย็นเป็นสุข

สิ่งใดที่เป็นอำนาจหน้าที่ของตน ฟังทำตามหน้าที่ อย่าหลบๆ หลีกๆ อย่ามี ช้อนๆ ลับๆ อย่ามีที่แจ่งที่ลับ ให้ทำตามหน้าที่เพื่อชาติบ้านเมืองจริงๆ เพราะทหารทั้ง มวลก็คือลูกของชาติอันเป็นรากฐานของแผ่นดิน สิ่งใดที่เป็นสมบัติของชาติ เราปก ครองเรารักษาอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบของเรา เช่น ร.พัน.๓ นี้มีอะไรบ้างที่เรา ใช้เป็นเครื่องมือของการรักษาชาติ เช่น ปืนผาหน้าไม้ กระสุนดินดำหรืออะไร ทัพ สัมภาระที่มีอยู่ในนี้เป็นสมบัติของกลาง เรานำออกไปใช้ในกิจส่วนตัว และนำออก จำหน่ายขายกิน นั่นเป็นการขายชาติ เป็นการฆ่าชาติ เป็นการทำลายชาติ เพราะความ เห็นแก่ตัว ชาติย่อมล่มจมได้เพราะความเห็นแก่ตัวเป็นผู้ทำลาย จึงกรุณาพากัน ระมัดระวัง และช่วยกันรักษาสสมบัติของชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคงและปลอดภัย

ความเห็นแก่ตัวนั้นไปไม่รอด ถ้าชาติไปไม่ตลอดเราต้องจมไปด้วยชาติ เราจะ เห็นแก่ตัวว่าเอาตัวรอดเป็นยอดดี การคิดเอาตัวรอดแบบนั้นแลเป็นยอดที่เลวที่สุดเป็น ยอดที่จมมหาทางพันฟูไม่ได้ เพราะคนๆ หนึ่งอยู่คนเดียวไม่ได้ ต้องอยู่ด้วยกันหลายคน เช่นประเทศไทยเรา นี้ ทั้งประเทศมีความเกี่ยวโยงกันอยู่เหมือนตาเหตาทาย ตาหนึ่ง ชาติก็เกี่ยวเนื่องไปถึงตาเหตาทายทั้งหลาย ปลาที่ลุดออกไปที่นั่นได้ ถ้าดีเสียทุกตาแห ตาทายแล้วนำไปทอดปลา ปลาที่ติด นี้ถ้าบ้านเมืองเราต่างรักษากันไม่ให้มีช่องโหว่ที่ ไหลเข้าไหลออกแห่งภัย บ้านเมืองย่อมปลอดภัย ปราศจากภัยต่างๆ จะเข้าแทรกสิงได้ ฉะนั้นจึงให้ต่างคนต่างมีความจงรักภักดีต่อชาติ ต่างคนต่างมีความสามัคคีต่อชาติ ต่าง

คนต่างมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อชาติ ต่อหน้าที่การงานของตน เชื่อว่าทุกคนต่างรักษาตา
เหตาทายไว้ได้ด้วยดี

อันใดที่เป็นสมบัติของกลางอย่าเอาออกไปขาย เช่น นำไปขายกระสุนดินดำ หรือ
ปืนหรือเครื่องทัพสัมภาระต่าง ๆ ที่อยู่ในความรับผิดชอบของตน ให้รักษาเป็นส่วน
กลางไว้อย่างเข้มงวดกวดขัน เหมือนกับรักษาชีวิตคือชาติของตนไว้ ให้ถือเป็นข้อ
ปฏิบัติอย่างเข้มงวดกวดขันตลอดไป นั่นแหละชื่อว่าเป็นผู้รักษาชาติ เป็นผู้รักษาศาสนาไป
ในตัวด้วย เป็นผู้รักษาส่วนรวมไว้ คำว่าเอาตัวรอดเป็นยอดดีนั้นเป็นไปไม่ได้ ขออย่านำ
มาใช้จะเป็นการทำลายตนไปในตัวนั้นแล ถ้าชาติได้ล่มจมไปเสีย เราจะเอาตัวรอดด้วย
วิธีใด นอกจากเราต้องจมไปกับชาติเท่านั้น ชาติจมเราต้องจม ชาติอยู่ได้เราก็อยู่ได้
เมื่อเป็นเช่นนั้น เราต้องรักษาเพื่อความอยู่รอดของคนทั้งชาติ ไม่ใช่รักษาเพื่อความอยู่
รอดเฉพาะเรา นั้นเป็นความคิดผิดของบุคคลผู้เห็นแก่ตัวมาก คิดเพื่อความร่ำรวย แต่
หารู้ไม่ว่าความคิดนั้นคือพิษฆาตสังหารตนและชาติให้ล่มจม

ท่านจึงสอนว่า สามัคคี ความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เป็นความเกี่ยวโยง
กันไปหมด คนในชาติรักคนในชาติ ไม่มีใครที่จะรักยิ่งกว่าคนไทยรักคนไทย ไม่มีใครที่
จะรับผิดชอบยิ่งกว่าคนในชาติจะรับผิดชอบคนในชาติของตน และไม่มีใครจะรับผิดชอบ
ยิ่งกว่าเราจะรับผิดชอบในขอบเขตของเรา ดังนั้นจงพากันตั้งหน้าตั้งตาปฏิบัติหน้าที่
ในความรับผิดชอบของตน เพื่อความปลอดภัยไว้ทุกข์ และเพื่อความเจริญรุ่งเรือง
แห่งชาติ และเพื่อความจีรังถาวรชั่วกาลปาวสาน และให้มีศีลธรรมเป็นเครื่องรักษาจิตใจ
เสมออย่าได้ประมาท

กลางค้ำกลางคืบเวลาจะหลับจะนอนก็ควรเจริญภาวนาบ้าง กราบพระ อดิปิโส
ภควา หรือ อรหิ สมุมาสมพุทโธฯ สามจบแล้วนอนภาวนา พุทโธ ๆ ๆ ให้หลับกับพุท
โธบ้าง จะดีกว่าหลับกับความเปลิดเพลิน ความฟุ้งเพื่อเห่อเหิมด้วยอารมณ์ค้างต่าง ๆ
ซึ่งเป็นสิ่งก่อกวนจิตใจให้เกิดความเดือดร้อนโดยหาที่สิ้นสุดยุติไม่ได้ เวลาหลับก็ไม่
สนิทเพราะความนึกคิดกวนใจ ผิดกับผู้ที่หลับด้วยบทรธรรมคำภาวนาอยู่มาก

ศีลธรรมเป็นสิ่งจำเป็นมาก ศาสนธรรมเป็นเครื่องส่งเสริมจิตใจของประชาชน
ชาวพุทธให้มีพลังภายใน พุทธมาถึงตอนนี้ก็ทำให้ระลึกถึงเป็นมารที่คอยทำลายศาสน
ธรรมและชาวพุทธขึ้นมาได้ มารศาสนา มารของโลกเสรี เขาว่าพระสงฆ์เป็นผู้ตัดทอน
กำลังงานและสมบัติของประเทศชาติบ้านเมือง พระสงฆ์ไม่ได้ทำงานอะไรให้แก่ส่วน
รวม นอกจากอาศัยเขากินเพื่อความสิ้นเปลืองไปเปล่า ๆ ความจริงนั้นพระสงฆ์ก็ดี
ศาสนธรรมก็ดี เป็นสถาบันผลิตกำลังใจ ผลิตศีลธรรมอันดีงามออกสู่ประชาชน ให้เข้า
ใจในเนื้อแท้ทั้งของจริงและของปลอมซึ่งมีสับสนปนกันอยู่ทั่วไป ศาสนธรรมแลพระสงฆ์

คือโรงงานผลิตศีลธรรมและวิชาความรู้อันถูกต้องดีงาม เข้าสู่จิตใจของประชาชนทั้งชาติให้มีกำลังใจกำลังศรัทธา เชื้อต่อหน้าที่การงานและผลงานอันดีอันงาม เพื่อความเป็นอยู่ของตนแลประเทศชาติบ้านเมือง ได้มีความเจริญรุ่งเรืองและเป็นปึกแผ่นมั่นคง

ศาสนธรรมแลพระสงฆ์ปฏิบัติเป็นธรรมตามทางศาสดา ย่อมเป็นเหมือนโรงผลิตและผู้ผลิตกระแสไฟฟ้าออกสู่สาธารณประโยชน์ให้ใช้กันทั่วดินแดน กระแสไฟฟ้ามิใช่ผู้ทำงาน แต่เป็นกำลังและความสว่างของไฟฟ้าเพื่องานทั้งหลายที่เกี่ยวกับไฟฟ้าต่างหาก ดังที่เขาใช้กำลังไฟฟ้าตามโรงงานและสถานที่ต่างๆ ทั่วประเทศ ซึ่งล้วนแต่เป็นผลผลิตมาจากกำลังไฟฟ้าแทบทั้งนั้น ศาสนธรรมแลพระสงฆ์ก็เช่นกัน เป็นสถาบันแห่งการอบรมศีลธรรมเพื่อกำลังใจ และความรู้ความฉลาดจากศาสนธรรมแลพระสงฆ์เพื่อนำไปปฏิบัติต่อตัวเองและหน้าที่การงานให้ได้ผลดีไม่ผิดพลาด เพราะอาศัยแนวทางจากศาสนธรรมแลพระสงฆ์ชี้แนะ

เช่นศาสนาสอนว่า **อุฏฐานสมุปทา** ให้มีความขยันหมั่นเพียรในหน้าที่การงานที่ชอบ อย่าเป็นคนขี้เกียจขี้คร้านไม่เอาการเอางาน ศาสนาสอนคนให้เป็นคนดีมีการงานสะอาด และขยันหมั่นเพียรในงานที่ชอบทุกแขนง เพื่อความเป็นอยู่ราบรื่นดีงาม ไม่อดอยากขาดแคลน ศาสนาและพระสงฆ์ท่านช่วยส่งเสริมศีลธรรมเพื่อกำลังใจความรู้ การงานและฐานะให้มีความแน่นหนามั่นคงไมโยกๆ คลอนๆ

อารกขสมุปทา เมื่อได้ทรัพย์สมบัติมา ที่ควรจะจับจ่ายใช้สอยมากน้อยเพียงไรให้มีเหตุผลเป็นเครื่องจับจ่ายใช้สอยและเก็บรักษาไว้ อย่าเก็บไว้ด้วยการตระหนี่ถี่เหนียวโดยหาเหตุผลไม่ได้ ตายแล้วจะมาเป็นเปรตเป็นผีเฝ้าสมบัติอยู่นั้น เพราะความหวังความหึงหวงสมบัติ ไม่อาจไปผุดไปเกิดสุคติโลกสวรรค์อะไรได้ ทั้งนี้ก็เพราะกิเลสตัวตระหนี่ถี่เหนียวนั้นแลมันทำลายเจ้าของ ธรรมท่านก็สอนไว้ กันเอาไว้ไม่ให้คนเป็นเปรตเป็นผีเพราะสมบัติเจ้าของทำพิช การจับจ่ายใช้สอยมากน้อยให้มีเหตุผลเป็นเครื่องจับจ่าย อย่าจับจ่ายด้วยความสุรุ่ยสุร่าย จะเสียทรัพย์และเสียคน มีศีลมีธรรมเป็นเครื่องรักษาสมบัตินั้น สมบัติย่อมเป็นผลเป็นประโยชน์แก่ผู้รักษา เก็บไว้ก็เพื่อเป็นประโยชน์ เวลาจ่ายไปก็เป็นประโยชน์

นี่แลศาสนาและพระสงฆ์ท่านสอนโลกให้รู้จักวิธีปฏิบัติตัวและทรัพย์สิน จัดว่าเป็นการกตถ่วงโลก ลิ่นเปลืองสมบัติของโลก เป็นดังคำที่กล่าวหานั้นหรือไม่ กรุณาพิจารณาดูเอา ถ้าเราเชื่อพุทธเชื่อธรรมเชื่อสงฆ์ ไม่เชื่อมารตัวทำลายศาสนา ทำลายจิตใจประชาชน ธรรมและการสอนก็ถูกตามหลักเกณฑ์อยู่แล้ว หากำสอนใดเสมอคำสอนของพระพุทธศาสนาได้เล่า ท่านมิได้สอนคนให้ฉิบหายล่มจม นอกจากสอนเพื่อความเจริญรุ่งเรืองโดยถ่ายเดียวเท่านั้น แม้การให้ทานเพื่อศาสนาและแก่พระสงฆ์ ผู้ให้ทานก็

ได้บุญได้กุศล ไม่มีอะไรพาให้ล้มจมฉิบหายเพราะการให้ทานการบำรุงศาสนาแต่อย่างใด จึงกรุณาเข้าใจตามนี้

สมชีวิตา จงเป็นผู้ประหยัด แต่อย่าตระหนี่ถี่เหนียวเข้ากับใครไม่ได้ อย่าฟุ้งเพื่ออย่าฟุ้งเพื่อยในการกินอยู่กับการหลับการนอน การเป็นอยู่ใช้สอยให้พอเหมาะพอดี อย่าให้เกินเหตุเกินผลเกินฐานะของตน อย่าฟุ้งเพื่อเห่อเหิม ให้พอเหมาะพอดีกับฐานะกับครอบครัวของตน ครอบครัวมีมากจ่ายมากเท่าที่จะพอเหมาะสมควรกับครอบครัว มีน้อยอย่าจ่ายมาก มีมากอย่าจ่ายน้อยเกินไปมันไม่พอกินถ้าสิ่งของมีอยู่ ให้จ่ายพอเหมาะพอดีที่เรียกว่า มัชฌิมา คือความพอดีแก่ตนและครอบครัว ย่อมราบรื่นดีงาม

คำว่ามัชฌิมาก็คือความพอดี อาหารเค็มมากกินไปก็ไม่ใช้มัชฌิมา จืดเกินไปไม่ใช้มัชฌิมา เผ็ดเกินไป หวานเกินไป เปรี้ยวเกินไป ไม่ใช้มัชฌิมา คือความพอดีของธรรม ธรรมท่านเรียกว่าพอเหมาะ หวานก็พอดี เค็มก็พอดี เปรี้ยวก็พอดี คนที่สูงเกินไปไม่เรียกคนพอดี ชาวเกินไปไม่เรียกคนพอดี ดำเกินไปจนเหมือนกับถ่านไฟก็ไม่เรียกว่าคนพอดี ณะฟังซิ คนที่พอเหมาะพอดีคือไม่ชาวเกินไป ไม่ดำเกินไป ไม่สูงเกินไป ไม่ต่ำเกินไปไม่เล็กเกินไปทั้งๆ ที่เป็นผู้ใหญ่แล้ว ไม่โตเกินไปเหมือนช้าง มัชฌิมาคือให้พอเหมาะพอดีทุกสิ่งทุกอย่าง เสื่อกางเกงที่ตัดมาสวมใส่เราก็ให้พอเหมาะพอดี นั่นก็เรียกว่ามัชฌิมา เข้ากับธรรมได้

คำสอนของพระพุทธเจ้าถูกต้องแม่นยำและเหมาะสมกับมนุษย์ จะพึงปฏิบัติตามได้ตามเพศของตน ถ้าพูดตามหลักธรรมนี้แล้ว ไม่มีที่กีดถ่วงความเจริญของโลก นอกจากโลกกีดถ่วงธรรม ลบล้างธรรมให้ฉิบหายโดยไม่สำนึกบาปบ้างเลยเท่านั้น ยังขาดแต่หางไม่มี แม้เช่นนั้นเขาอาจเรียกว่า...ไม่มีหางก็ยังได้ เมื่อทำตัวให้เหลวแหลกจนเกินโลกไปแล้ว เตี้ยจะไปแย่งเอาหางสุนัขมามันจะกัดเอา ให้ระวังให้ดีนะ มันเลยเถิดแล้วนี่ เราว่าเราเจริญ แต่ความเห่อเหิมกับโลกกับสงสารนั้นเลยขอบเขต โดยไม่คำนึงถึงเหตุถึงผลความพอดีพองาม ไม่คำนึงถึงอรรถถึงธรรม แล้วก็สิ่งที่เจริญก็มีแต่พินแต่ไฟเผากันนั้นแล แล้วก็หาโลกอยู่ไม่ได้

ถ้าจะเป็นเหมือนกับไอ้ตีนหุบทางงๆ นั่นก็เป็นไม่ได้เพราะหางไม่มี จะไปคว้าเอาหางมันเตี้ยมันกัดเอา นี่ละความปลอมของมนุษย์เรา มนุษย์เรามันปลอมอย่างนี้ ถ้าจะเป็นมนุษย์จริงๆ ให้สมกับภูมิมนุษย์ก็ไม่มีศีลธรรมประดับตัว ไม่มีอัธยาศัยอันดีงามที่พอจะประพฤติให้เหมาะสมกับภูมิเป็นมนุษย์ ถ้าจะให้เหมือนสัตว์ก็ไม่มีหางมันลำบากอย่างนี้แหละ การประพฤติป็นเกลียวกับศาสนธรรมแล้วมันเกิดผลร้ายแก่ตัวและส่วนรวมอย่างนั้นแล เพราะฉะนั้น การประพฤติปฏิบัติธรรมจึงเหมาะสมกับภูมิมนุษย์เรา เพราะศาสนธรรมท่านสอนไว้กับมนุษย์

ข้อที่สี่ กลุ่ยามมิตตดา การคบค้าสมาคมกับหญิงชายกับใครๆ ก็ควรเลือกเฟ้นด้วยดี อย่าคบค้าสมาคมแบบสุ่มสี่สุ่มห้า เวลาหลวมตัวเข้าไปแล้วมันลำบาก แยกยาก ดีไม่ดีจมไปตามเขา ถ้าไปตามเขาก็มี ท่านสอนให้พิจารณาพิจารณา เพราะมนุษย์เราอยู่ลำพังคนเดียวไม่ได้ ย่อมเกี่ยวข้องกับเพื่อนฝูงหญิงชายเสมอไป จึงต้องได้เลือกเฟ้นพอประมาณ อย่างน้อยจะไม่เสียตัวเรา

นิสุมม กรณฺ์ เสฺโย จะทำอะไรให้ใคร่ครวญเสียก่อนว่าสิ่งนี้ถูกหรือผิด อย่าทำตามอารมณ์ที่อยาก คำว่าอารมณ์อยากไม่มีประมาณ ความอยาก อยากทุกสิ่งทุกอย่าง กินข้าวอิ่มแล้วมันก็อยากมันก็หิว หิวอยู่ตลอดเวลา นั่นคือความอยากอันหาประมาณไม่ได้ ท่านเรียกว่าฝ่ายต่ำ จึงต้องเอาอรรถเอาธรรมเข้าไปแยกไปแยะไปพิจารณาว่าอยากอะไร พิจารณาจนเห็นสมควรแล้วค่อยทำสิ่งนั้นก็นั้น อยากกินก็ให้กินแล้วจะกินอะไรอีก จะกินเมฆกินหมอกที่ไหนอีก บ้านเมืองประเทศชาติหรือมนุษย์เราไม่ได้กินเมฆกินหมอก เขากินอะไรกัน เราก็ให้กินแล้ว กินพอดีพองามแล้วจะอยากอะไรอีก สอนเจ้าของตัวต้อด้านก็ต้องสอนหนักๆ บ้างซิ ถ้าอยากเป็นคนดีมีความอยากพอประมาณไม่สิ้นฝั่ง

มนุษย์เราต้องสอนเราต้องบังคับเราให้มีขอบเขต ต้องมีเครื่องบังคับ ถ้าโดยลำพังอัตโนมัตติคือความอยากความหิวโหยตามอารมณ์ต่างๆ แล้วไม่มีประมาณเลย ถ้าทำตามความอยากโดยถ่ายเดียวมนุษย์เราจะเลวลง จำต้องมีศีลธรรมเป็นเครื่องปกครอง ศาสนธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่จะร้อยกรองมนุษย์ให้เป็นคนดีมีความร่มเย็นสงบสุข ถ้าปราศจากศีลธรรมแล้ว แม้แสวงหาความสุขจนกระทั่งวันตายก็ไม่เจอ จะเจอแต่ทุกข์นั้นแล

ผู้ใดก็ตามถ้านำศาสนาธรรมไปประพฤติปฏิบัติ จะเป็นความเหมาะสมดีงามไปด้วยกัน การขาดธรรมคือความดีงาม ก็คือการขาดเครื่องมือแสวงหาความสุขนั้นแล โลกมีความเดือดร้อนขึ้นทุกวันๆ เพราะความขาดศีลธรรมภายในใจและความประพฤติ มีแต่โลกเหยียบย่ำศีลธรรม กดถ่วงศีลธรรม เราอย่าว่าศีลธรรมไปกดถ่วงโลกเลย ศีลธรรมไม่เคยทำโลกให้มีความเสื่อมเสียอะไรที่ไหน นอกจากโลกเหยียบย่ำทำลายศีลธรรมให้ล่มจมไปแล้วยังเหลือแต่ตัวมนุษย์ล้วนๆ แล้วก่อความพินาศฉิบหายให้กันอย่างเหลวไหลถ่ายเดียว ซึ่งนำสลดสังเวชเป็นนักหนา ดังนั้นพึงเห็นโทษในความขาดศีลธรรม และเห็นคุณค่าแห่งความมีศีลธรรมนำไปปฏิบัติ ตัวเราก็เจริญครอบครัวก็เจริญ บ้านเมืองก็เจริญ เพราะธรรมคุ้มครองรักษา

มนุษย์เรามีคุณค่าเพราะศีลเพราะธรรมเพราะความประพฤติ ไม่ได้มีคุณค่าทางเนื้อหนังหนังเหมือนสัตว์ทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายเมื่อตายแล้ว เนื้อหนังขนเข้าตลาดเป็น

เงินเป็นทองออกมา เช่น ปู ปลา เป็นต้น ส่วนนี้มนุษย์เราตายแล้วชนเข้าตลาดดูชิตลาดแตกฮือหมดเลยเพราะเขากลัวผี คุณค่าของมนุษย์มันอยู่ที่เนื้อหนังเมื่อไร อยู่กับความประพฤติปฏิบัติ อยู่กับอัธยาศัยใจคอที่มีศีลธรรมเป็นเครื่องบังคับ มีศีลธรรมเป็นเครื่องประดับใจต่างหาก ผู้มีศีลธรรมเป็นผู้มีคุณค่า อยู่ที่ไหนก็อยู่สบาย เย็นไปหมดตายแล้วกลิ่นก็หอมหวานทวนลม ไม่ได้หอมไปตามลม และหอมตลบอบอวลไปทุกทิศทุกทางไม่เล็กว่าทิศเหนือทิศใต้ คือความมีศีลธรรมนี่แล มนุษย์เรามีศีลธรรมเป็นเครื่องประดับย่อมสวยงามไม่จืดจางตลอดด้วย มนุษย์มีคุณค่าเพราะศีลธรรม ในครอบครัวหนึ่งๆ ถ้าขาดศีลธรรมจะมีความเดือดร้อนโดยลำดับ ขาดมากเดือดร้อนมาก ขาดมากจริง ๆ ฉิบหายไปหมดทั้งครอบครัว

นี่แลการแสดงให้ท่านทั้งหลายฟังวันนี้ก็เห็นว่าสมควรแก่เวลา อรรถธรรมข้อใดที่แสดงไว้แล้ว กรุณานำไปพิจารณาและประพฤติปฏิบัติ กำจัดสิ่งที่เคยเป็นภัยแก่ตนและครอบครัวให้ห่างไกลออกไป ให้มีแต่ความสุขกายสบายใจ ตั้งหน้าประพฤติปฏิบัติต่อกัน เฉพาะอย่างยิ่งระหว่างสามีภรรยาให้มีคุณค่าเสมอกัน อย่าไปกดคนใดคนหนึ่งให้ลดคุณค่าลง แล้วยกคุณค่าของตนขึ้นด้วยอารมณ์ อันเป็นการเหยียบย่ำทำลายกัน นั้นไม่ถูกไม่ควร ให้มีคุณค่าเสมอกันทั้งทางศีลธรรมและครอบครัว ครอบครัวนั้นจะมีความสุขความเจริญ

การแสดงธรรมก็เห็นว่าพอสมควรแก่เวลา จึงขอยุติลงเพียงเท่านี้